

Bátyi Zoltán

Csülöksirató

Hatalmas csülök ült a piaci asztalon. Frissen sült, gőzölgő csülök. Zsíros gúnyájából plafonig kúszott a fokhagymás páclé illata, és olyan egykedvűséggel trónolt egy zsírpapíron, mint aki pontosan tudja, fejedelemmé koronázta már egy mesterszakács, és akkor és annyiszor vonzza az emberek jó illatokra érzékeny orrát, amikor és ahányszor csak éppen erre kedve szottyán.

Az öregember úgy látta, hogy még ásitott is ez a csülök. Vagy inkább azzal a kigyótestű mustárcsíkkal feleselt, ami körbefonta, átkarolta, bebújt a hasa alá, úgy kínálva savanykás zamatát, mint szomszédja teszi, az egy-két harapással csonkított foszlós kenyér, amely épp baloldalon támaszkodott a csülöknek.

De az öregembert ez sem zavarta. Mit foglalkozik ő a csülök meg mustár vitájával, mit érdeklí a csülöknek gázsuláló kenyér monológja, amikor a szeme már megtelt a látvánnyal, és szájában, a ritka fogak között úgy szaladgált a nyál, mintha vesszővel nógatná. Pedig az öregember nem először látott már sült csülköt. Még a háború előtt, a Velka hentes boltjában épp ilyen díszítette a kirakatot. No, nem meleg napokon, amikor a hőség kikezdhetette azonnal a csülök vastag bőrruháját, bemászott a zsíros testébe, és csorgatta szaftos nyálát, hanem télen, amikor a zúzmarát könyökkel dörzsölték le Velka hentes kirakatáról, és a hatalmas placcon hurka is, kolbász is versengett a szépségdíjért. Az öregember, aki akkor még éppen csak kinőtt a rövidszárú gatyából, és elalvás előtt már lányok csókjáról álmodott, akkor odanyomta az orrát, vicsorított, akkortájt egyetlen ráncot sem ismerő arcán megfeszültek a kamaszpattanások, rálehelte az üvegre, mintha Isten megáldotta volna egy olyan szent képességgel, amivel – Velka hentes tiltását, Velkáné kiabálását megkerülve – kiszopogathatja az üvegen át a csülök, az áldott főtt csülök minden ízét.

Ám Velka egyszer csak kipenderült a bolt üveges-csilingelős ajtaján, ordította olyan hévvel, hogy egymást üldözték szájában a mocskos szavak, és miközben csapkodta széles nagy tenyerével az öregember (öreg? – dehogyan volt még öreg!) hátát, majdnem széthasadt testén a bőr. Mert mi tagadás, ez a Velka hentes kövérebb volt még a hizlalt mangalicánál is, csak éppen sörtéje nem sikeredett olyan hófehérre, a füle nem lógott olyan tehetetlenül, de a lelke bizony disznólélek volt, utálatos, mint az udvari budik gödre.

És mint Rajnai őrmester úr lelke, aki már hajnalban kiugrasztotta minden bakáját az ágyból, kipofozta vezényszóval, trombitával a hideg óra, hogy elüvöltse:

– Emberek! A magyar vitéz ereje nemcsak szellemében, hanem testében is lapul. Ezért kell hát talpra ugrani még itt, az ukrán hómezőkön is minden tisztességes bakának, hogy acélosodjon minden izma, levesse undok civilbőrét, ami a cipésműhelyben, a lovak segge mellett vagy az eke szarva mögött száradt a testére.

A hideg ukrainai januárban úgy gőzölgött a szája, mint gőzölni tudnak a rezgő húsú csülkök, amelyek akkor is ott kergetőztek a suhancból harctéri bakává érett, még nem öreg ember lelkében. És a szájában, mert a nyála nem tűrte a komisz kosztot, gyomra háborgott a konzervbab miatt, mert szemei, hiába dörzsölte dühösen, mindig csak Velka hentes otthon hagyott kirakatát látták. És szinte már azt is elhitte, hogy Velkáné, nagyon sajnálva a világ igazságtalanságát, egyszer, akkor régen, kilépett a csillogó hentesbolt csöngős ajtaján, odaintette, és kezébe nyomta a bádogtálat.

– Hát egyél, te kölök, marad itt nekünk még bőven – és ő elfutott gőzölgő kincsével egészen a Rókusnak elnevezett külvárosig, bebújt Rozi mama üresen maradt viskójába, és hogy senki se lássa, senki el ne kívánja, hát egyetlen másodperc alatt befalta az egész csülköt, tormásan, kenyeresen. Merthogy azt is adott ám neki Velkáné, hazudta magának az emlékeket, és csak akkor bújt ki újra az utcára, amikor a Nap régen lezuhant a sugárúti templom tornyai közt, és a népek fázósan gyújtogatták kicsinyke ablakaik mögött a petróleumot, hogyha vaksin is, de belelássanak a világ képébe.

Csak éppenséggel ilyen emlékekre nem volt kíváncsi a gőzölgő fejű Rajnai őrmester. Mint

ahogy nem hitte egy szavát Mariska sem. Pedig olyan kacifántos mondatokkal suttogetta fülébe az emlékeit Velka hentesről, a frontszolgálatról, a két évig húsát metsző orosz fogságról, amilyen szépen csak a költők tudnak verselni a Kincses kalendáriumban. Szépen, ahogy a szerelmesek beszélnek, mikor még olyan feszes bennük a hevület, hogy azonnal pattan a sliccgomb, s mégis, Mariska csak ingatta a fejét, de azért megígérte: ha egyszer Isten meg ember előtt is feleségül fogadja, s netán még pénzt is rak az asztalára – persze tisztességgel megkeresett pénzt! –, hát úgy éljen, de lesz akkora csülök a vasárnapi asztalnál az öregember tányérján, mint egy nagy vekni kenyér. Vagy még annál is nagyobb. És akkor ne törődjön senkivel, csak falja föl az utolsó morzsáig, aztán törölje meg a szája szélét, és gyorsan eresszen a hús után egy nagy korsó habos sört, mert a disznó már csak olyan, hogy zsírjával megkívántatja a finom italt. Még az se lesz baj, ha mindezek után eldúdol egy nótát Kossuth Lajosról vagy a hullámzó Balatonról, mert embernek joga, hogy örüljön az életének.

Mariskát aztán illendően, mint kívánta, Isten meg ember előtt asszonyául fogadta, dolgozott is annyit a gázgyár kazánja mellett, mint egy igásló, meg is roppant a dereka, gerince talán, ha százszor is, de egy egész főtt csülök mégsem jutott a viaszos vászonnal bugyolált asztalra. Mintha a Teremtő tiltotta volna, hogy a krumplipaprikást, a tarhonyás szalonnát vagy a krumplis lángost egyszer is számúzzék a konyhából, mintha a rossz sors átkot mért volna minden csülökre, amit csak disznó hizlalt magán ezen a világon.

Persze ezt az öregember soha nem róttá föl Mariska bűnei közé. Merthogy Mariskának nem is voltak bűnei. Csak mellrákja. Ezért hunyt ki halványabb fénnel, mint egy gyertya tenné, ezért is múlt ki nyomtalanul a világból. Az öregember eltemette, a gázgyárba már nem ő járt dolgozni, csak az árnyéka állt a kazán mellé. Kapott is egy levelet, amelyben értesítették, mivel a teste nem bír többet, így most hivatalosan rokkantnyugdíjas öregember lett belőle. Tehát menjen a hivatalba, ahol majd lajstromozzák, és kap talán kettőezer forintnál is többet, amit majd havonta kikézbésít neki a postás. Ebből dáridókat nem rendezhet, mondta a szomszéd, de az utcai szoba-konyha-spájk lakbéré mellett azért mégiscsak futja villanyra, gázra, sparheldba fára, talán még almaborra is.

Csak csülökre nem.

De az öregember már régen elfelejtette a csülköket. Ha álmodott, mert volt ilyen, hát inkább olyan házat épített magának, aminek nem izzad egyetlen fala sem, nem szaggatja levegőjét a doh, nem mászik benne a csontig kaparászó csúz. Ha meg fölkatintja a villanyt, nem használtan vett tévében újra szaladgálnak a pesti táncosnők, a rádióból is frissen ugrálnak ki a hangok, a csillárból sem csak egyetlen égő pislákol bele a világba, és a magány se nyomkod le akkora gombócot a torkába, mint egy vasgolyó.

És talán hajnalban nem úzi ki a hideg a piacra.

De kiúzta.

Az öregember minden napját a kofák rikácsolása közt kezdte. Nézte, hogyan csúszkálnak a lovak a sárga keramitkockákon, vastag húgyot eresztve maguk alá, majd hogy vágtatnak el a felhők mögé, hogy benzinszagú teherautók csörtessenek a nyomukban. Ámulva tűrte, hogy a rothadó káposztafejek helyére butikokat építsenek a gazdagok még gazdagabbaknak, vásárcsarnok, még ha bádogból összezsavazott is, de magasodjon a buszpályaudvarnak vetve hátát, a csarnokban pedig boltokat nyissanak, nagy, széles portálú boltokat, nagyobbakat, mint amelyenről a Velka hentes akár egyszer is álmodhatott volna. A boltokban pedig vörösen vigyorgó paradicsomok nyomorgatták a zöldpaprikát, a támaszkodó pultoknál röhögő suhancok, vastag ujjú rakodók nyelték a sültkolbászokat. Talán még az angyalok is megirigyelhették azt a rengeteg árut, amit ez a feneketlen gyomor, a város gyomra emésztett magában, a gazdagságot, aminek az volt a neve, hogy saláta, uborka, műanyag autó, sült tengeri hal, kovászos uborka.

És akkor hirtelen odaült az a kövér, rezgő tokájú csülök a pultra, mosolygott, mint a frissen megfésült óvodások, ha fényképezkedni viszik őket, és nézte-bámulta az öregembert, zsírpapíron, mustárcsíkkal. Szébb, mint a Velka hentes kirakatában. Szébb, mint azok a sörtől, pálinkától bőfögős álmok, amik esténként beleringatták a nyikorgó rugójú heverőbe. Szébb az angyalok mosolygós arcánál, szébb az oltárképeknél.

Egy egész csülök! És nincs gazdája sem!

Ott trónol magányosan, mint akit örökre elfeledtek, talán éppen egy hosszú, sült kolbász miatt. Vagy az is meglehet, éppen neki felejtették ott – tördelte a kezét az öregember, miközben a bakancsa talpával a betont súrolva, némán araszolt a pult felé, szimatolta a levegőt, mint a vadat érző agár. Orrcimpái megfeszültek, arcába hullt egy zsíros, loboncos hajtincs, ujjai remegtek, mint az alkoholistáé, ha reggel nem kapja időben azt az átkozott fél deci vegyes pálinkát.

Talán az is meglehet... – de az öregember nem tudta befejezni a gondolatot. Fejtetőre álltak a szavak, az ötlet szilánkjait kipofozta fejből a mind vadabbul elszabaduló fokhagyma illata és az a húsdarab, amit csak meg kell ragadni jobb kézzel, és már tépheti is maradék három fogával, belevághatja megkeményedett ínyét is. Ugyan ki akadályozhatja meg, ugyan ki szólhatna rá? Mégis, ki merné kivenni a kezéből, ha egyszer már megragadta, szorítja, őrzi, mint éhes kutya a csontot. Őrzi bizony, mert ez igazi zsákmány végre. Nem húsától megfosztott lapockát talált, nem zsírpapírba nyomorgatott, félig elrágott hurkacsonkot, nem vizes sültkolbász hulláját az uborkalében, hanem egy csülköt, forgó, gőzölgő csülköt, ami szebb, mint a hegyen trónoló istenek eledele.

Talán még Mariska emlékénel is szebb, dűnnyögte az öregember, majd elhördült, a melléhez kapott, és csak azt látta Vigh Józsi, az áfészbolt hentese, hogy az öregember mosolyogva csuklik a földre, mint egy sorsával megbékélt falevél, ha széllel szánt a végig a fákon az ősz.

Csak ennyi lenne a halál? És ennyi egy élet? – motyogta Vigh Józsi a rendőrnek, és lusta szemekkel figyelte, ugyan mit írhatnak a jegyzőkönyvbe 1987 őszén, ha egy ilyen semmi kis vénember dobja föl a talpát éppen a város közepén. Ahol – azt hitte – meg sem lehet halni.

– És ez a csülök? – bökött hátra a golyóstollával a rendőr.

– Ja, az! – nyelt nagyot Vigh Józsi. – Valami belvárosi naccsád vette, aztán itt hagyta. Túl fűszeres, tudja! Meg zsíros! – affektált Vigh Józsi, ahogy azt Jugóból, olasz piacról hozott krémekkel kent, illatosítókkal befújtt asszonyoktól leste el már vagy ezerszer, és lecsöpögtette ujjáról a marhavért.

– Akkor elviszem a kutyámnak – jelentette be a rendőr.

– Annak éppen jó lesz – bólintott Vigh Józsi, és már nem is volt kíváncsi a jegyzőkönyvre. Leginkább csak azt a fekete nejlonponyvát sajnálta, amivel letakarta az öregembert. Hiszen jó lett volna az még a kertbe. Csak érlelődő földieper alá kell fektetni, és nem tud kinőni a fénytől fosztott gaz. De ezek után? – legyintett Vigh Józsi, és intett a hullaszállítóknak, a raktárban nyelhetnek pár kortyot a szilvapálinkájából...